

De oorlogsdagboeken van mevrouw Van Bodegraven

1945

10 januari:

Nu eens vertellen hoe wij het hier hebben. Er ligt dikbevoren sneeuw, de wegen slecht begaanbaar. Duizenden mensen, lopende of fietsende met fietsen zonder banden, zijn er op uit om eten los te krijgen, bijvoorbeeld zijn het tochten van Den Haag naar Zutphen of Rotterdam tot ver in Friesland, van De Bilt naar Meppel. En zo komen er duizenden mensen overal heen en allen vrouwen en meisjes. Er bezwijken er dagelijks heel wat. Nu moeten alle jongens van 17 jaar en mannen tot 40 jaar zich melden. Ze worden allen naar Duitsland gezonden, wat het van deze week worden zal, ligt nog in het duister. Voedselvoorziening is treurig, zelf zo ver zijn we, dat Kees bracht gisteren 3 schriften naar de Centrale Keuken en heeft ze geruild voor een week een portie eten, ongeveer een halve liter per dag. Het is een complete ruilhandel. Op heden bijvoorbeeld bij Vink hangt een briefje in de winkel: "een pakje suikerzoet voor 1½ kg aardappelen. Als je nog eten wilt hebben dan moet je steeds wat te ruilen

hebben van eetbare waar of schoenen of kleding.

14 januari:

Nu eens vertellen hoe onze verlichting is. Op heden hebben wij het lantaarntje uit de toverlantaren in gebruik. Petroleum is er niet meer. Nu is het gevuld met terpentijn en dat is niet veel want elk ogenblik moet je het pitje op halen, wil het weer branden. De jus voor het middageten bestaat uit olie en water met wat uien er in gebakken. De meeste zaken zijn gesloten om rede er niets meer te koop is. Onze winkel is nog open van 2 uur 's middags tot 4 uur, dus 2 uur per dag. Het is heel wat kou lijden en te weinig eten. Het vriest nog knapjes en er ligt bevoren sneeuw op de weg.

26 januari:

Bob zijn verjaardag. Ter ere van die dag hebben wij goede melk in de koffie. Wij hebben een pot gluton geruild voor 1 liter melk en 3 pakjes taptemelkpoeder, want melk is er al in geen 2 maanden te koop. Voor een koekje

bij de koffie te hebben, bestaat uit kleine pannenkoekjes met wat appelmoes er op, ze smaken nog best. Wij zijn dankbaar dat wij dat nog hebben, want het is op heden droevig gesteld met het eten. Het vervoer ligt alle stil en nu die strenge winter er nog bij. Vannacht heeft het 14 graden gevoren en er ligt dik sneeuw en het sneeuwt nog steeds. Een ieder zit zonder brandstof. Hout wordt er volop uit het bos geslept door oud en jong en arm en rijk. Het is voor allen heel hart werken en honger lijden. Er bezwijken veel mensen en kinderen. Om 10 uur 's avonds liggen wij allen al in bed tot 's morgens 8 uur. Een massa mensen liggen meer op bed als dat zij op zijn. Alles zit in donker, wat op zich al een vreselijk iets is.

Duizenden mensen overal vandaan gaan er op uit om eten machtig te worden, op fietsen zonder banden en lopende met kar of kruiwagen. De ellende is zeer groot op heden. Er zijn mensen die lopen van Den Haag of Rotterdam naar Friesland en Drenthe enz. Afstanden van dagen en gaan dan onderdak vragen bij boeren, burgers of evacuatiebureaus.

Pa, Kees en Jan heb ik net getrakteerd op een eigen bouw sigaar à f 1,50 per stuk. Alle winkels zoals bakkers, kruideniers, groenten, slagers en manufacturen winkels, er is letterlijk niets meer te koop, alleen nog een ruilhandel bestaat er. Bij de bakkers worden bontmantels, zilveren lepeltjes, gouden ringen, wat maar waarde heeft aangeboden voor brood. Aanstaande week kunnen we per persoon

500 gram brood kopen voor de hele week, dus 7 dagen moeten wij er mee doen.

31 januari:

Gelukkig dooit het, er lag een berg sneeuw van geweld en niets wordt er door de gemeente opgeruimd, dus je kunt nagaan dat het een natte troep is. Op heden zit ik te schrijven bij een kaars. De toestand op heden vreselijk, dagelijks komen er mensen of kinderen vragen om wat eten. Verschenen nacht zijn er een jongen en een meisje bij ons geweest om te overnachten. Ze kwamen uit Rotterdam lopen en moesten als het gelukte naar Barneveld en dan door die natte sneeuw.

Op heden kost het vlees f 20,00 per pond.

10 februari:

Het is vandaag de dag dat we 40 jaar geleden in het huwelijk traden, toen was het beter als nu. Er is geen koffie, geen melk, geen eten, geen koekje, geen glaasje van alles is er niets, dus van feestelijkheden geen sprake, er is zelfs geen bloem te koop.

11 februari:

Heden zondagmorgen. Er wordt druk gevlogen en geschoten.

Pa is naar de kerk geweest. Dominee De Geus preekte. Hij zei van de kansel af dat er om 1 uur bij een slager op de Nieuwstraat vis te koop was, schaal, papier en gepast geld meenemen.

Op Beerschoten stond een colonne auto's van de Duitsers. Die zijn in brand geschoten. 3 doden en 5 gewonden. Particulieren waren het allen.

Pa heeft 3½ uur in de rij gestaan voor vis en is 2 kilo spiering machtig geworden. Er stonden wel een paar duizend mensen, daar aan kun je zien dat de behoefte groot is.

23 februari:

Nu verder vertellen hoe de toestand hier is. Alles even slecht. Steeds mensen en fietsen vorderen.

Voor het raam van de kapperswinkel van Van de Liende hangt een biljet, waarop staat: Duitsers scheren en knippen in ruil voor een brood. De klanten moeten een blokje hout voor de kachel meebrengen. Op heden zit ik te schrijven met een zaklantaarn in mijn linkerhand. Vandaag heb ik zeepoeder gekocht voor f 6,50 per pond. Gisteravond hebben wij weer aan 2 personen nachtlogies gegeven. Een vader met dochter. Hedenmorgen gingen

Afbeelding Internet.

zij weer verder met volgeladen fietsen naar Gouda waar ze wonen. Vandaag zijn de bonnen bekend gemaakt voor het brood en de boter welke wij van het Rode Kruis gestuurd krijgen uit Zweden. Het is een ware uitkomst als het er is, want we zitten zonder boter, olie of vet.

24 februari:

Is het de dag dat Pa en ik 40 jaar getrouwd waren. Feest is er niet van geweest, want wij zitten op heden in de ellendigste tijd van de oorlog. Toch werden wij verrast met eetbare waar, dat we met elkander nog eens lekker konden eten.

Nu zal ik eens vertellen wat het allemaal is. Het was een cadeau van 4 leveranciers: 2 witte broden, 2 echte tarwebroden, 9½ liter melk, 1 pond suiker, 2 bussen doperwtten, 1 bus wortelen, potje marmelade, fles puddingsaus, een ossenhaas van 4 pond, 1 pond vet, boerenkool, worst, 1 ons chocolade, 6 pond kaas, fles limonade, pak haveremout, pak melkpoeder. Het was een ware uitkomst. Dan hebben we nog 3 mooie bloemstukken gehad met hyacint, tulpen en cyclamens, 6 messen, een potje met hyacinten, 30 puntbroodjes, fles kunstjam, 2 busjes haring in tomaten, dan nog een zakje met appelkoekjes. We hebben er geen ruchtbaarheid aangegeven want je kan niemand ontvangen, want er is niets te presenteren, zelfs geen koekje bij de koffie.

Op heden zit ik bij een kaarsje te schrijven. Als ze een surrogaat pijp of sigaar aan wil-

len steken, moeten ze een reepje karton in de kachel aansteken. Er staat steeds een potje met reepjes karton op de schoorsteen, lucifers zijn er niet meer te koop. Vandaag hebben wij bonnen in moeten leveren voor het Zweedse brood en margarine, die wij gestuurd krijgen van het Rode ruis. Verschillende mensen eten aardappelschillen, bijvoorbeeld Tante Ko en de postdirecteur naast ons eten bloembollen voor aardappels en zijn zoon in Den Haag eet eikels voor aardappels. Nu kun je suikerbieten in plaats van aardappels kopen.

Wij zijn dan ook allen druk met het maken van stroop, het gaat wel goed, maar een heel karwei. En dan zo weinig brandstoffen te hebben is het heel moeilijk stroop er uit te krijgen.

In elk gezin zijn ze druk met houthakken en –zagen.

Doodskisten zijn er niet meer te krijgen, de mensen worden in zakken begraven. Kinderen worden in een kartonnen doos gedaan en begraven. Vandaag is er een man uit het noodziekenhuis naar de begraafplaats gebracht op een handkar.

Vandaag heb ik 5 pond zeepoeder gekocht, slechte kwaliteit voor f 6,50 per pond. Kees en Jan zijn voor een week naar Noord-Holland geweest om eten te halen. Gelukkig kwamen ze met bonen en erwten en wat rogge en tarwe thuis. Op de fiets dus ze hadden ook een zware reis terug. Belast en beladen en dan hele slechte fietsbanden. Ze hebben de banden ook nog al eens een keer-

tje moeten maken.

Overall worden hier veel jongens en jongemannen door de Duitsers opgepikt en worden in kampen ondergebracht en dan te werk gesteld.

6 maart:

Vandaag hebben we het brood en de boter uit Zweden ontvangen. Bij verschillende kruideniers was het verkrijgbaar. Het kostte niets. Het waren schitterende ouderwetse witte broden en over heerlijke margarine. Zo gauw toen het binnen was hebben we meteen 2 sneden brood met boter opgegeten. Het smaakte als het fijnste gebak, want we hadden honger. Voor al boter op je brood was nog weer eens heerlijk, want het was al ruim een jaar geleden dat we boter op ons brood hadden gehad.

23 maart:

Heden morgen werden wij uit bed getrommeld door vliegmachinegeronk en schieten. In de Holle Bilt staan nesten geschut en daar was het op gemeend. Nu is het ongeveer 8 uur 's morgens en hadden wij weer een herhaling, zodat wij dekking in de kelder hebben gezocht. Er is een bom gevallen. Overall in de omgeving zijn er weer heel wat ruiten gesprongen. Gelukkig zijn wij er goed afgekomen, maar verder in de straat zijn er weer heel wat kapot. Er kunnen geen ruiten meer ingezet worden, zodat er al een massa mensen zijn waar de ramen dicht getimmerd zitten met planken en karton.

De fröbelschool aan de Burg. de Withstraat anno 2000.

Vandaag kunnen we ook weer brood halen van het Rode Kruis, wat weer een uitkomst is, want er wordt heel wat honger en armoede geleden. De suiker kost op heden f 130,00 per kilo, de boter f 100,00 per pond. Pa is even wezen kijken wat er gebeurd is. Een bom is er gevallen in het Kloosterpark op een stukje land, gelukkig, geen persoonlijke ongelukken. Maar ontzettend veel ruiten in de omtrek kapot.

1 april:

1^e Paasdag. Het is een Pasen zonder eieren en krentenbrood, toch hebben wij elk nog 2 eieren gehad. Pa heeft getrakteerd, bij een hele uitzondering heeft hij wat eieren op de kop getikt voor f 1,00 per stuk, het waren

kalkeieren, de verse kosten f 5,00 per stuk. Nu ze smaakten ons best, we zijn de laatste tijd niets meer gewend. We krijgen nu al 5 weken 3½ brood extra, de ene week van het Zweedse Rode Kruis en de andere week van het Zwitserse Rode Kruis.

Er sterven in Nederland veel mensen, bijvoorbeeld in Rotterdam sterven er 1200 per maand.

Kees en Jan maken nogal eens een bood-

schapje in de Centrale Keuken, dan lopen ze nog wel eens een bord pap of soep op. Voorheen zouden ze het niet lusten, maar nu smaakt het heerlijk. In de Fröbelschool kunnen de mensen eten halen van de Centrale Keuken, er wordt druk gebruik van gemaakt. Er staan 2 bussen buiten hek die al leeg waren. Nu staat er een jongen van een jaar of 10 de bus uit te schrapen en het deksel uit te likken, echt de geest van de tijd.

Te roken is er niets meer of je moet f 400,00 per kilo over hebben voor eigen Hollandse teelt. Een pak lucifers kost op heden f 25,00.

18 april:

Het begint er nu op te gelijken dat we spoedig bevrijd zullen worden. Alle provincies zijn

al bevrijd op Utrecht, Zuid- en Noord Holland na, maar naar Utrecht schieten ze al op. Ze zijn al in de omtrek van Amersfoort, zodat we in grote spanning leven.

Wat zal er allemaal gebeuren, zouden we er goed afkomen of zou er nog erg gevochten worden. Er zijn plaatsen waar ze nogal gemakkelijk inkomen, maar enkele plaatsen gaat het er nog Spaans langs. Bijvoorbeeld Arnhem, die mooie stad is bijna geheel verwoest en veel doden, zo ook in Zutphen en Groningen. Op heden zit De Bilt vol Duitsers. De Fröbelschool is nu militaire keuken en de bakkerij Van Top daar is hun bakkerij en zo zijn er nog meer bakkerijen, die in beslag zijn genomen.

Er was vandaag weer sla voor de bevolking gekomen, waar we reusachtig op zitten te wachten, wat groente. De moffen hebben er al weer beslag opgelegd en zie je die kisten met sla alweer verdwijnen. De boeren hebben hun laatste paarden en wagens in moeten leveren. We zijn geplunderd tot het uiterste. Het is de laatste avonden druk met rijden en rossen door de moffen. We moeten allen klok slag 8 uur binnen zijn, met dreigementen van dood geschoten te worden. Zelfs geen dokter, agent, verpleegster of vroedvrouw mag na 8 uur buiten. In het noodziekenhuis zijn de vrouwen 's avonds ondergebracht die zover zijn dat de baby verwacht wordt, met de vroedvrouw. Is de baby 's nachts nog niet gekomen, gaan ze 's morgens weer naar huis. Wat toch een toestand hè?

Een geluk hebben we dat het mooi voorjaarsweer is en niet zo koud.

Heden heb ik ook 3 pond zout gekocht voor f 54,00, dus per pond f 18,00.

20 april:

Nog steeds zitten de Amerikanen en Engelsen in de omtrek van Amersfoort. Het gaat tergend langzaam. We zitten met smart op uitkomst te wachten, dus het duurt ons allemaal te lang.

Heden avond moet de bevolking om 6 uur binnen zijn, dat is een maatregel die niet meevalt. We zullen hopen dat het niet te lang meer duurt.

Op heden krijgen wij 400 gram brood per persoon en per week, anders niets, dus je kan begrijpen dat er echte honger geleden wordt. Gelukkig dat het Zweedse en Zwitserse Rode Kruis wekelijks een half brood per persoon elke week bezorgd, anders kwamen we er heel niet. De kinderen beneden de 14 jaar krijgen ook een half pond rijst van het Rode Kruis.

Op heden zit De Bilt vol Duitsers, overal in de scholen, huizen en veel ingekwartierd.

22 april:

Stalin maakt bekend dat de Russische legers Berlijn waren binnen gerukt, de Canadezen stonden tussen Amersfoort en Soest aan de inundatie die zich van Amersfoort tot een de Zuiderzee uitstrekken. Aan de Grebbelinie wordt hevig gevochten. De sluisen van IJmuiden zijn opengezet, de gevolgen zijn

nog niet te overzien. Ook staat de Wieringermeerpolder onder water. In De Bilt staat ook veel onderwater, vooral daar bij Steinenburg. Wat een ramp voor Nederland is al dat onderwater zetten, want alles wat gepoot en gezaaid is, is weg. Het meeste kwam al boven de grond uit, dus er is alweer heel wat voedsel naar de maan.

22 april:

Heden kunnen wij weer brood halen van het Rode Kruis. De nood is zo hoog gestegen dat een ieder er om staat te springen. De uitdeling begint om 9 uur, om half 8 stond er al een hele grote rij mensen te wachten. Gelukkig is de uitdeling eerder begonnen. Wij zitten er ook op te wachten want we hebben niets meer, zodat het ook er welkom is.

29 april:

Zondag, erg koud, het heeft vanmorgen nog gesneeuwd. Het is een dag van blijde geruchten, er wordt gesproken dat het bericht van de capitulatie van Duitsland elk ogenblik verwacht kan worden. Hitler ernstig ziek enzovoort. Alles wijst er op dat wij spoedig van die vreselijke oorlog bevrijd zullen zijn. Heden avond is bekend gemaakt, dat we weer tot 8 uur buiten mogen zijn, wat weer heerlijk is.

Gisteren betaalden we voor een klein bloemkooltje f 9,00. Jan trakteerde er op om rede het iets voor ons heel bijzonder was. Ik heb er bloemkoolsoep van gemaakt wat heel lekker smaakte, het was zo'n klein kooltje, voor

1 persoon was het een portie. Een krop sla kost op heden 40 cent per krop.

29 april:

10 minuten over 8 's avonds. Het bericht: Algemene overgave van Duitsland. Hoera.

29 april:

De algemene overgave is loos alarm geweest, dus een erge tegenvaller.

4 mei:

Nog steeds geen vrede getekend, er wordt niet gevochten in Nederland. Alles is dus rustig. Ook geen schietende vliegtuigen in de lucht. Wel vliegtuigen, maar die mogen komen, die brengen ons levensmiddelen, waar we om zitten te springen. Er sterven veel mensen aan ondervoeding. Gisteren hebben we weer brood van het Zweedse Rode Kruis gehad wat steeds een uitkomst is. Ik zal ook eens vertellen, wat er in de pakken zit, welke de Engelsen en Amerikanen uit de lucht laten vallen (dat zijn goede bommen). Ze worden op verschillende terreinen, die bekend zijn door autoriteiten, welke ook zorgen voor de distributie er van. Die vliegtuigen die de pakken uitgooien, noemen ze de luchtkruidentiers. Gisteren waren ze in actie boven Utrecht. Er werden 5000 pakketten uitgeworpen uit 58 vliegende forten. Een pracht gezicht zo laag als ze dan vliegen, De pakketten bevatten onder meer: ham, melk, worstjes, boter, eierpoeder, cacao, suikers, biscuits, chocolade, zuurtjes, zout,

Lucifers, water ontsmettingspoeder enzovoort. Ondertussen is ook de aanvoer via Rhenen begonnen. 300 vrachtauto's brengen duizende kilo's meel, suiker, zout, gist en vlees naar de hongerprovincies. Ook wordt er gebruik gemaakt van de binnenscheepvaart voor de aanvoer van steenkool. Het is heel wat. Nu er is ook groot gebrek. Een enkel pakket komt wel eens ergens anders te vallen en dat is al spoedig in zwarthandelaars handen.

Er wordt al een busje melk aangeboden voor f 8,00. Wat toch vreselijk dat er weer dadelijk van die slechte mensen van gaan profiteren. Een vrouw in Utrecht is gedood, doordat zij zo een pakket wilde grijpen. Ze was zo verheugd dat er eten kwam. Er is postelein te koop, regeringsprijs f 4,75 per kilo.

Volgens een radiobericht is de Koningin en prinses Juliana in een vrij gebied in Nederland aangekomen. Het bericht is binnen gekomen. Algemene overgave van Duitsland. Nogmaals, Hoera, Hoera!!

5 mei:

Het wachten was op de Tommies. Alles was oranje getooid, de vlaggen hingen uit, veel drukte op de straat, maar de Tommies lieten op zich wachten, wat een grote teleurstelling was.

Er zijn nog heel wat Duitsers in De Bilt en die lopen nog gewapend en willen hun recht nog

Afbeelding Internet.

weleens laten gelden met het commanderen van de vlaggen inhaken, oranje weg en vlaggetjes afpakken. Zo was het voor de middag. Na de middag was alles en overall weer in feest dos, daar hebben we niet meer van gezegd. Zo leven we nog steeds in afwachten en spanning.

Auto's met levensmiddelen worden steeds met gejuich begroet. Soms komen er 50 tegelijk volgeladen voorbij.

6 mei:

Eindelijk zijn dan de bevrijders ook in De Bilt en zijn allen met gejuich en vertoon van oranje en vlaggen ingehaald. Alles was op de been. 's Avonds zijn de ondergrondse afdeling begonnen met het arresteren van die meiden die veel met de Duitsers omgingen en werden hun haren gemillimeterd, wat iets vreselijks voor die meiden zal zijn. Het is geen gezicht zo vreselijk als ze er uit zien. Dan gingen ze met die kaalgeknipte meiden

Hotel Poll. Archief Historische Kring d'Oude School.

in een open kar met een paard ervoor door het dorp en een joelende menigte in optocht door de straten.

8 mei:

De Oranjevereniging was in actie. Om half 10 werd er op het dorp voor Hotel Poll (door de burgemeester, die ook weer in functie is getreden), de vlag gehesen, daarna in optocht naar de Beatrixboom (die vol met oranje ballen gehangen was). Daar werd een krans gelegd ter gedachtenis voor degenen die in de oorlog gevallen zijn. Vandaar werd in het Kloosterpark de Oranje Nassaulaan herdoopt in Wilhelminalaan. (Voor de oorlog heette die laan ook Wilhelminalaan). Vandaar ging de hele stoet in optocht met 2 muziekkorpsen naar Jagtlust, waar de burgemeester de gemeente toesprak. Daarna ging alles weer huiswaarts. Om 3 uur 's middags volkspelen voor meisjes en jongens in het

Van Heemstrakwartier en 's avonds zangnummers, ingestudeerd door de 3 zangkoren, op verschillende punten in de gemeente.

De dag en de avond zijn goed verlopen. Ook werden verscheidene N.S.B.'ers opgehaald en opgesloten. Bij enkele N.S.B.'ers werden nog hele grote voorraden van levensmiddelen, schoenen en kleding in beslag genomen.

Het ergste was dat er met die feestdagen geen eten was, alles

was uitgehongerd. Er is uitkomst gekomen. De bevrijders hadden van hun eigen voorraad meel bij de bakkers gebracht, zodat de bakkers met bakken zijn begonnen.

10 mei:

Hedenmorgen om 10 uur konden wij 3½ echte heerlijke witte broden bij de bakkers halen, wat een uitkomst en bij de kruidenier voor elk persoon 1 pond biscuit en morgenochtend kunnen wij voor elk persoon 1 pond cornedbeef en een halve reep chocolade halen. Heerlijk, heerlijk!.

EINDE